

אבן, באר ומים

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם: וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה פי מן הבאר ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה על פי הבאר: ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר למקמה: (בראשית כט א-ג).

רש"י בראשית כט ג – אבן גדולה שבגינה נאספו

רגילים היו להיאסף לפי שהייתה האבן גדולה.¹

רשב"ם בראשית כט ב – שלא יפלו שם ולא ישאבו משם

רובצים עליה – ממתנינים עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן: והאבן גדולה על פי הבאר – שלא יפול אדם או שלא ישאבו ממנה שאר בני אדם.²

פירוש רד"ק על הפסוק – משטר מים

והאבן גדולה – לפי שלא היה שם מים אחרים להשקות צאן אנשי העיר, שמו אבן גדולה על פי הבאר, כדי שלא יוכלו להשקות אלא בהיותם יחד, וישקה זה אחר זה. ואם ישקו זה לבדו וזה לבדו, ישאב כל אחד לנפשו והנשארים בשוקת ילכו לבטלה וישפכו ... כי לא ישתו הצאן לרצון אלא השאובים לשעתם. לפיכך שמו אבן גדולה על פי הבאר, שלא יוכלו להסיעה עד שיהיו יחד כל הרועים.³

בראשית רבה ע יב פרשת ויצא – גבורתו וכוחו הפיסי של יעקב

"ויהי כאשר ראה יעקב את רחל ... ויגש יעקב ויגל את האבן" – א"ר יוחנן: כזה שהוא מעביר פקק מעל פי צלוחית.⁴

בראשית רבה פרשה ע סימן ח – הכל סמלי ונבואי

¹ האם זה קושי טכני בלבד? ואילו היה להם כח לגולל את האבן, היו עושים כן גם אם באו מקצת או אפילו רוב העדרים ולא כולם? סתם רש"י את פי באר הביאור ולא גילה לנו. רש"י רק מציין בהמשך את כוחו הפיסי של יעקב: "כזה שמעביר את הפקק מעל הצלוחית" (ביטוי שמקורו במדרש בראשית רבה ע יב). ורמב"ן מפליג בתיאור ספרותי פואטי של הפסוקים שלנו: "איריך הכתוב בספור הזה, להודיענו כי קווי ה' יחליפו כח ויראתו תיתן עוז. כי הנה יעקב אבינו בא מן הדרך והוא עייף, ויגל לבדו האבן אשר היו צריכים אליה כל הרועים. ושלושה עדרי צאן אשר להם רעים רבים ושומרים, כולם רובצים עליה אינם יכולים להניעה כלל". יעקב איש תם יושב אוהלים הפך ליעקב בעל גוף. ניחא. אך כיצד זה מתעלמים שני גדולי עולם מהאפשרות שאולי לא הייתה כאן בעיה פיסי-כוחנית אלא חברתית-מוסרית, שאולי לא בכדי הונחה אבן גדולה על פי הבאר, כזו שחייבה את התאספות כל העדרים על מנת לחלק את המים בהגינות?

² וכן מפרש חזקוני: "והאבן גדולה על פי הבאר – שלא יפול בה בריה וכלים, ושלא ישאבו ממנה שאר בני אדם". ובמדרש שכל טוב (בובר) בראשית פרק כט: "כדי שלא יפול שם אדם או בהמה". האם בין הרועים הייתה נאמנות מלאה והבעיה היא רק עניין של בטיחות והגנה מפני אנשים זרים – "שאר בני אדם"? אנשים שאינם שייכים למחלקי המים של באר זו? ויעקב מה היה? האם אין הוא בכלל "שאר בני אדם" במקרה זה?

³ רד"ק הוא בין המפרשים הבודדים שמעוררים את השאלה שכבר רמזנו לה לעיל: כיצד יכול לבוא איש זר ולהתערב בשיטת חלוקת המים של מקום שאין הוא מכיר? מי התיר ליעקב לגולל את האבן מעל פי הבאר ולהשקות את צאן משפחתו, כאשר במכוון הייתה שם אבן גדולה שמטרתה למנוע שאיבת מים פרטית? מי הוא שיתן להם עצות מתי לרעות ומתי להשקות? מי הוא "הארץ ישראל" הזה שבא להורות ולהתערב ב"תלמוד בבל" ומנהיגה? רד"ק שואל אך לא עונה ומצטרף בהמשך פירושו לתיאור כוחו של יעקב: "והיה לו מברכת האל שנתן בו כח יתרה". ראה גם פירוש רש"י הירש על הפסוק שמדגיש את צרות עיניהם של אנשי המקום וחוסר האמון שהיה ביניהם: "באר של ציבור יש לכסות בכיסוי קל לנוחיות הרבים הנזקקים לה. אולם כאן אין הבריות נותנים אמון זה בזה ועינו של האחד צרה בשל חברו, שמא חלילה ישאב האחד יותר מהשני! משום כך היה הכיסוי כבד שרק במעמד כולם ובכוחותיהם המשותפים יכלו להגיע לבאר". גם הוא מתעלם מהבעיה המוסרית שהוא עצמו מעורר ומתאר בהמשך פירושו את "גופו החזק והבריא" של יעקב ואת כוחו בגלילת האבן מעל פי הבאר: "דברים שאחרים יכלו לעשות רק בכוחות משותפים, דבר זה עשה הוא לבדו". איפה כאן ההיבט החברתי-מוסרי? אנשי המקום הכירו זה את זה ואת חולשותיהם ולפיכך הניחו אבן גדולה על פי הבאר. כך מן הסתם נוהגות חברות אנושיות רבות שמכירות בחולשת הטבע האנושי. אז מה בא יעקב להראות להם? את כוחו הפיסי? את יתרונו המוסרי? לומר להם שאצלנו בכנען לא נוהגים כך? ומה יגידו כל העדרים שלא נכחו במקום ושמעו שמישהו בא והפך את חוקי המקום? סתמו הפרשנים ולא פירשו לנו. האם המדרש יאיר את עינינו?

⁴ ובמדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור צא: "ולא צרו צעדיו של יעקב ולא נכשל כחו, וכגבור גלל את האבן מעל פי הבאר, והיתה הבאר עולה ושופעת מים חוצה לה. וראו הרועים ותמהו, שכולם לא היו יכולין לגלול את האבן, והוא לבדו גלל אותה". מה רוצים מדרשים אלה (שרד"ק לעיל ורש"י נעזרים בהם), להראות לנו את כוחו הפיסי של יעקב?

"וירא והנה באר בשדה" - רבי חמא בר חנינא פתר בו שש שיטות: "וירא והנה באר בשדה" - זו הבאר;⁵ "והנה שלושה עדרי צאן" - משה ואהרן ומרים; "כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים" - שמשם כל אחד ואחד מושך מים לדגלו ולשבטו ולמשפחתו ... "ונאספו שמה כל העדרים" - בשעת המחנות, "והשיבו את האבן על פי הבאר למקומה" - בשעת המסעות. דבר אחר: "והנה באר בשדה" - זו ציון, "והנה שלושה עדרי צאן" - אלו שלושה רגלים, "כי מן הבאר ההיא ישקו" - שמשם היו שואבים רוח הקודש, "והאבן גדולה" - זו שמחת בית השואבה, "ונאספו שמה כל העדרים" - באים מלבוא חמת ועד נחל מצרים, "וגללו את האבן" - שמשם היו שואבים רוח הקודש, "והשיבו את האבן למקומה" - מונח לרגל הבא.⁶

מדרש תהלים (בובר) מזמור כד – אבן פלאית שהגיעה מארץ ישראל

... וכי יש אבנים בבבל! אלא מלמד שקמה האבן מארץ ישראל, ובאתה וישבה לה על פי הבאר. ר' הונא בשם ר' יוסף אמר: ירד המלאך באותה שעה ונדמה כדמות ארי של אבן, וישב על פי הבאר.⁷

בראשית רבה פרשה ע סימן יב – השפעת המפגש עם רחל

"וישק יעקב לרחל" - כל נשיקה לתפלות חוץ משלוש: נשיקה של גדולה, נשיקה של פְּרָקִים, נשיקה של פְּרִישוֹת ...⁸ רבי תנחומא אמר: אף נשיקה של קריבות, שנאמר: "וישק יעקב לרחל" - שהיתה קרובתו.⁹ "וישא את קולו ויבך" - למה בכה? ... שראה האנשים מלחשים אלו לאלו, אמרו: מה בא זה לחדש לנו דבר ערוה? שמשעה שלקה העולם בדור המבול, עמדו אומות העולם וגדרו עצמן מן הערוה. זאת אומרת, שאנשי מזרח גדורים מן הערוה.¹⁰

מדרש אגדה (בובר) בראשית כט כב – בזכות יעקב נבעו המים

"וויאסוף לבן את כל אנשי המקום". עשה כינופיא עם כל אנשי המקום ואמר להם: אתם ראיתם קודם שבא חסיד זה בינינו עצימות מים היה. ואפילו אבן אחת שעל פי הבאר לא היינו יכולים לגלול עד שנאסוף כל העדרים, ואחר כך יגללו.¹¹ ועכשיו בזכותו נבעו המים, והוא לבדו גלל את האבן. והנה שואל את רחל, ואם אתן אותה לו, ילך מעמנו.¹² אבל אם רצונכם אתן לו את לאה, ויעבוד עוד ברחל. ויאמרו לו: הין, שאלמלא כן היה ליעקב שיתפוס את לבן בדין, אלא שבאו עמו אנשי מקומו.¹³

⁵ שלוותה את עם ישראל במסעותיו במדבר ארבעים שנה (ויקרא לד ח, ספרי דברים שנה ועוד). ראה דברינו [באר מרים](#) בפרשת חוקת. ⁶ והמדרש ממשיך שם באנלוגיות נוספות של "שלושה עדרי צאן" - אלו שלושה בתי דינים שהי בהר הבית, שלוש המלכויות, שלושת האבות, שלוש שורות של תלמידי חכמים וכו' ומסיים שם בבתי הכנסת בימינו: "וירא והנה באר בשדה" - זה בית הכנסת, והנה שם שלושה עדרי צאן - אלו שלושה קרואים, כי מן הבאר וגו' - שמשם היו שומעים את התורה, והאבן גדולה - זה יצר הרע, ונאספו שמה כל העדרים - זה הציבור, וגללו את האבן - שמשם היו שומעים את התורה, והשיבו את האבן למקומה - שכיון שהם יוצאים להם יצר הרע חוזר למקומו". מדרש סימבולי זה, שמדרשים רבים הולכים בעקבותיו ("לק"ש רמז קכג למשל), כאילו מרחיק אותנו במתכוון מפשט הפסוקים וממעשהו של יעקב. הכל סמלי, הכל ברמה רוחנית גבוהה, האבן היא השכינה, בית דין, שמחת בית השואבה, רוח הקודש וכו' והבאר היא הר סיני, ציון, בארה של מרים, ראש הסנהדרין וכו'. בספירות כל כך גבוהות אין להקשות שאלות פרזאיות מהסוג שאנו שואלים: מדוע גלל יעקב את האבן מעל פי הבאר? וכי תרצה שהשכינה לא תתגלה על הר סיני, למשל?

⁷ המדרש שם מזכיר אבנים פלאיות נוספות שנעתקו ממקומן, כמו האבנים שבהן בנה שלמה את בית המקדש: "שהיתה האבן מסעת את עצמה ועולה וניתנת על גבי הדימוס". גם זה "מדרש פלאי" המעתיק את כל העניין לרמה סימבולית. האבן היא בכלל מארץ ישראל ויעקב הוא מארץ ישראל, וכאן בכלל מתחיל כבר המאבק שלו במלאך, אולי אותו מלאך שנאבק איתו בחזרתו לארץ. נראה שלא במדרשים אלה נמצא תשובה לשאלתנו.

⁸ נשיקה של גדולה - שמואל לשאול שנמשח למלך על ידו, נשיקה של פרקים (פגישה לאחר זמן רב של פירוד) - משה לאהרון כשנפגשו בהר האלהים, נשיקה של פרישות (פרידה) - נשיקת ערפה לנעמי כשנפרדה ממנה וחזרה לביתה בארץ מואב.

⁹ ראה דברינו [מפגש יעקב ורחל - בכיה ונשיקה](#) בפרשה זו, שם הרחבנו במפגש זה.

¹⁰ ראה בראשית רבה עד ב: "אמר ר' שמעון בן גמליאל: בשלושה דברים אני אוהב את בני המזרח: שאינן נושכים ואוכלים, אלא חותכים ואוכלים; ואין נושקים בפה אלא ביד; ואין נוטלים עצה אלא בשדה". מחד גיסא, מגן המדרש על הנשיקה הספונטאנית של יעקב לרחל, ומאידך גיסא, אפשר לשמוע גם ביקורת יותר מסמויה. גם פרשני המקרא (רמב"ן המביא גם את אבן עזרא, רד"ק, הרב הירש ועוד) מתחבטים בעניין נשיקה זו. האם אפשר להסיק מהנשיקה אל גלילת האבן מעל פי הבאר? מהביקורת שם על ביקורת כאן? בזה וגם זה מתלחשים אנשי העיר חרן: מי הוא הזר המביא איתו מנהגים שונים וממהר ליישם באופן כה הפגנתי ופומבי? עדיין אין לנו תשובה, אבל נוכל לפחות לומר שבניגוד למדרש בראשית רבה הקודם, אשר מסיט את כל הנושא לעולמות סמליים וסימבוליים, מדרש זה לפחות אינו מתעלם מהבעיה (אם כי בעקיפין).

¹¹ הסיבה לאבן הגדולה ולצורך בהיאספות כל העדרים הוא המחסור שהיה במים בעת ההיא: "עצימות מים".

¹² ללבן יש זכרון טוב מאליעזר שלקה את רבקה. ראה בראשית פרק כד איך לבן בולט על פני בתואל אביו בשיח עם אליעזר וקבלת פניו ואיך הם מנסים לעכב את לקיחת רבקה.

¹³ על הסיפא של המדרש, שלבן מגייס את כל אנשי עירו על מנת לשתפם ברמאות של החלפת רחל בלאה על מנת להחזיק ביעקב, ועוד מוציא מהם בערמתו את מימון החתונה, ראה בראשית רבה ע יט והוא עניין אחר. אנחנו מתמקדים ברישא, בשפעת המים

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרק כט – המים יקרים בשדה

"וויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים". כי חוץ משלושה עדרי צאן שהיו רובצים על הבאר, היו עוד שאר עדרים, לכך אמרו לו: "עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן". לא מפני כובד האבן שעל פי הבאר, אלא מפני שלא היו משקיין אלו מחוץ לאלו, כי אם בבת אחת, שהמים לעולם יקרים בשדה. לכן נאמר: "עד אשר יאספו כל העדרים". ויש לומר כי מפני כובד האבן שעל פי הבאר, שכן אמר למטה: "ויגש יעקב ויגל את האבן". שאם נאמר כי חתום היה הבאר בחתימת כל העדרים, שלא ישקו זה בלא זה, אם כן היאך השקה יעקב את צאן לבן בלא רשות כל העדרים? לכך לא נוכל לומר אלא שגדולה היתה האבן, ומפני כובד שלה אמרו הרועים עד אשר יאספו.¹⁴

שמות רבה פרשה א סימן לב – משה בדרכם של יצחק ויעקב

"וישב בארץ מדין וישב על הבאר" (שמות ב טו) - קלט דרך אבות.¹⁵ שלושה נדווגו להם זיווגיהם מן הבאר: יצחק ויעקב ומשה. ביצחק כתוב: "ויצחק בא מבוא באר לחי רואי" (בראשית כד), ועוד שנודמנה רבקה לאליעזר למעין. יעקב – "וירא והנה באר בשדה" (בראשית כט). משה – "וישב על הבאר".¹⁶

שמות רבה פרשה כ סימן א – לא משליכים אבן לבאר מים¹⁷

התחיל הקב"ה אומר למשה: לך אמור לפרעה: "שלח את עמי ויעבדוני במדבר" (שמות ז טז). הלך ואמר לו. התחיל אומר: "מי ה' אשר אשמע בקולו... וגם את ישראל לא אשלח" (שמות ה ב). התחיל משה אומר להקב"ה: הרי הוא אומר: מי ה' ואינו רוצה לשלח! אמר לו: מהיכן מצרים שותים? א"ל: מנילוס. א"ל: הפוך אותו לדם. א"ל: איני יכול להופכו! יש אדם שותה מן הבאר ומשליך אבן לתוכה? ... הלך אהרן והכהו ונהפך לדם. ולמה לא הכה אותו משה? אמר: הושלכתי לתוכו ולא הזיקני ואני מִכְהוּ?¹⁸

אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ו – תחילתו של רבי עקיבא

שבאה בזכות יעקב. בנושא זה ראה שוב מדרש תהלים (בובר) מזמור צא: "וכגיבור גלל את האבן מעל פי הבאר, והיתה הבאר עולה ושופעת מים חוצה לה, וראו הרועים ותמהו, שכולם לא היו יכולין לגלול את האבן, והוא לבדו גלל אותה". וכן הוא במדרש הגדול ויצא כט, בתרגום כתר יונתן ועוד. יעקב הצליח לגלול את האבן מעל פי הבאר משום שהמים שבבאר עלו וגאו ודחקו את האבן הגדולה. תופעה זו ידועה בשם **באר ארטזית**. אולי זו גם כוונת מדרש בראשית רבה שרש"י מביא: "כזה שמעביר את הפקק מעל גבי צלוחית". הצלוחית מלאה וגדושה והפקק איבד מאחיזתו. בשפעת מים הזו יש ליעקב חלק. תושבי המקום ראו במו עיניהם את תוספת הברכה שהביא עימו הזר הבא מכנען. ולפיכך, יש לו אולי את הזכות להתערב ולשית להם עצות. ראה אגב המדרש שהוא אומר להם לכו רעו שרצה להישאר לבדו עם רחל. אם לא תשובה מלאה לשאלתנו יש כאן, ניסיון להתמודד עם השאלה בדרך עקיפה, אולי יש כאן.

¹⁴ מדרש מאוחר זה, חוזר ומעורר את השאלה שלנו במלוא עוצמתה ובה בעת מנסה להפוך אותה על פניה. פשיטא, אומר המדרש, שהסיבה ששלושה העדרים שבאו ראשונים לא גללו את האבן, הייתה סיבה פיסית ברורה: האבן הייתה כבדה. שאם לא כן, אם הייתה סיבה חברתית-מוסרית "שלא היו משקיין אלו מחוץ לאלו, כי אם בבת אחת, שהמים לעולם יקרים בשדה", מדוע לא סגרו את האבן בחותם? יעקב בודאי לא היה שובר חותם כזה ומפר את סדרי המקום. על כרחך, שאסיפת כל העדרים הייתה מסיבות אחרות והסיבה שמקצת העדרים חיכו לשאר העדים הייתה פיסית ואנו חוזרים לפירושי רש"י ורמב"ן, חזקוני ושכל טוב שראינו בראש הדף. אך דא עקא, למה באמת שמו אבן כבדה אם לא בשביל למנוע חלוקת "מים יקרים בשדה" (כלשון הפסיקתא) שלא בשותפות ובשקיפות מלאים? נראה שעדיין שאלתנו במקומה עומדת.

¹⁵ משה קלט (נקט?) בדרכם של האבות.

¹⁶ יצחק מוסיף לנו שני מפגשים ליד הבאר והמדרש מביא אותם בסדר הפוך. תחילה המפגש עם רבקה בבאר לחי רואי כאשר היא מגיעה מחרן, ואח"כ המפגש של העבד עם רבקה על יד המעיין בחרן (לאן אגב נעלם מעין זה אצל יעקב שגם הוא בא לחרן? האם בינתיים תחמו אותו בבאר ושמו מעליו את האבן?). הבאר והמעין כמקום מפגש היוצר זיווגים ושידוכים. אצל יצחק הכל נגמר על יד הבאר, שם כבר מקבלת רבקה נזם וצמידים ומתממש נחש אליעזר הגם שאולי היה שלא כהוגן. אצל יעקב יש במפגש נשיקה ובכיה ותמיהה איך גל את האבן, אך לזיווג ייקח עוד זמן רב. משה הוא 'אביר אמיתי', מושיע את בנות יתרו מידי הרועים הרשעים ולא מפגין שום חיזור פעיל. יתרו הוא ששולח את בנותיו, בפרט זו שעפה כציפור, לקרוא לאיש הזר ("איש מצרי") לבוא להתארח בביתו. אבל המדרש משום מה רואה פחיתות אצל משה וסדר דורות יורד. ראה בראשית רבתי ויצא עמוד 119: "א"ר חמא בר חנינא: בוא וראה מה בין דורות הראשונים לאחרונים. אברהם לא נצרך למלאת הדלי, שנאמר: בעבור תהיה לי לעדה כי חפרתי את הבאר הזאת (בראשית כא ל) – אמרו: מי שעולין המים לקראת צאנו בידוע שהבאר שלו היא. ואף יעקב לא נצרך למלאת הדלי: ויגל את האבן וגו' וישק. וכי אין הכל יודעין כיון שנגלה הבאר הצאן שותה? אלא כיון שראו המים צאנו של יעקב, נזלו המים ועלו חוץ לבאר ושתו מעצמן. אבל משה עד שדלה שנאמר וגם דלה דלה לנו (שמות ב יט)". משה קלט דרך האבות אבל לא זכה להגיע לדוגמתם. ראו כל המדרשים בתחילת פרשת וארא.

¹⁷ נשלים בעוד שני מדרשים על אבן ובאר, אבן ומים ונחרוג מעט מפרשת השבוע.

¹⁸ נראה שזה מקור הביטוי בור או באר ששתית ממנו (ממנה) מים, אל תזרוק בו (בה) אבן. וכן הוא בערוב ימיו של משה במלחמת מדין. ראה מדרש תנחומא פרשת מטות סימן ג: "א"ל למשה: נקום נקמת בני ישראל - אתה בעצמך. והוא משלח לאחרים? אלא על שנתגדל במדין, אמר: אינו דין שאני מיצר להם שעשו בי טובה. המשל אומר: באר ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן". ראה דבריני **בור ששתית ממנו מים** בפרשת מטות. ורק נוסף ברוח פרשת השבוע שלנו שהאבן צריכה לשמור על הבאר ולא להזיק לה.

מה היה תחילתו של ר' עקיבא? אמרו: בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר: מי חקק אבן זו? אמרו לו: המים שתדיר נופלים עליה בכל יום. אמרו לו: עקיבא, אי אתה קורא "אבנים שחקו מים" (איוב יד יט)?¹⁹ מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו: מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשים כברזל - על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם. מיד חזר ללמוד תורה.²⁰ הלך הוא ובנו וישבו אצל מלמדי תינוקות. א"ל: רבי, למדני תורה. אחז רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח. כתב לו אלף בית וְלַמְדָּה. אלף תינו ולמדה. תורת כהנים ולמדה. היה לומד והולך עד שלמד כל התורה כולה.²¹

שבת שלום מחלקי המים

¹⁹ היינו, אבנים – שחקו אותם המים. ראה פירוש אבן עזרא לדברים לב מג "וכפר אדמתו – עמו - העם מכפר על האדמה". מדרשים רבים דורשים את "אבנים שחקו מים" על המבול שם המים שחקו את האבנים (בראשית רבה ל ח). ועוד דרשות רבות יש על פסוק זה, ראו גמרא קידושין ל ע"ב, מדרש תנחומא האזינו ג ועוד. אך מה שמעניין כאן, הוא מי הם ה"אמרו לו" הניצבים על פי הבאר עם ר' עקיבא ודורשים לו דרשות חז"ל ומתפלאים, איך אתה עקיבא לא מכיר פסוק זה ודרשה זו? אם לא נאמר שתלמידי חכמים הפסיקו ממשנתם וירדו לשאוב מים מהבאר, על כורחנו ש"עמד" ידעו דרשות ופסוקים ובין מים לבאר שאבו מלוא החופניים פניני מקרא ומדרש, ור' עקיבא אפילו לא הכיר דרשות אלה!

²⁰ הלשון "חזר ללמוד תורה" מפתה אותנו לחשוב שאולי ר' עקיבא שנה ופירש. ראה בדומה למשפט: "אי הדרת בך" שאומר ר' יוחנן לריש לקיש (בבא מציעא פד ע"א). יש שיאמרו שאין מכאן הוכחה, משום ש"חזר" הוא שגרת לשון כמו "הלך". אבל הדרשה שאמרו לו על "אבנים שחקו מים" שציפו שיבין אותה, והדיון של ר' עקיבא עם עצמו בקל וחומר, יכולים לחזק השערה זו. עכ"פ, איננו יכולים שלא להביא בהקשר עם "תחילתו של ר' עקיבא" על יד הבאר והמים, את תשובתו של ר' עקיבא, בפסגת מעמדו כראש החכמים, ליונתן בן הרכינס "בכור שטן" שקנטר אותו ואמר לו: "אתה הוא עקיבא, ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו? אשריך שזכית לשם, ועדיין לא הגעת לרועי בקר! אמר לו רבי עקיבא: ואפילו לרועי צאן!" (יבמות טז ע"א, ראה הסיפור המלא שם). האם שם נזכר ר' עקיבא בתחילתו ליד הבאר? האם ככל שלמד והחכים חש שיש לתורה שנמשלה למים עוד הרבה אבנים לשחוק אצלו? ראה מקבילה במסכת אבות דרבי נתן הוספה ב לנוסחא א פרק ח: "מה היה תחילתו של ר' עקיבא? אמרו: בן מ' שנה הוא ולא היה למד כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר בלוד. ראה את האבן שהיא חקוקה ונתונה על פי הבאר. אמר: מי חקק את האבן הזו? אמרו: חבל שתדור עליה כל היום. אמרו לו: אי אתה קורא "אבנים שחקו מים תשטוף ספיחיה עפר ותקות אנוש האבדת"? מיד היה ר' עקיבא דן קל וחומר בעצמו, אמר: דבר רך פוסק את הקשה, דברי תורה שהן קשין כברזל, לא כל שכן שיחקקו את לבו של אדם! מיד הלך ללמוד תורה". ראה בשני מקורות אלה את הסיפור עד סופו. ואנו נעצור כאן בעסקי אבן, באר ומים.